

BOSHLANG'ICH SINIF SINDAN TASHQARI O'QISH DARSLARIDA CHET EL ADABIYOTI NA'MUNALARINI O'QITISH SAMARADORLIGI

Abdug'affarova Mashhura Abduqodir qizi

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Ta'lim va tarbiya nazariyasi

va metodikasi (boshlang'ich ta'lim) mutaxassisligi

2-bosqich magistranti

shaxriyor20211@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini tashqari o'qish darslarida chet el adabiyoti namunalarini o'qitish samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqotda chet el adabiyoti asarlarini o'quvchilarga moslashtirilgan shaklda taqdim etishning metodik jihatlari, o'quvchilarda o'qish motivatsiyasini oshirish va tafakkurini rivojlantirishdagi ahamiyati yoritiladi. Shu bilan birga, o'quvchilarni matnni tushunishga, asosiy g'oyalarni ajratib olishga va ijodiy fikrlashga o'rgatish metodlari ham tadqiq qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, chet el adabiyoti namunalarini tashqari o'qish darslariga integratsiya qilish o'quvchilarning madaniy ongini oshiradi, ularning til va ifoda ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda o'qish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf, tashqari o'qish, chet el adabiyoti, o'qitish metodlari, o'quv motivatsiyasi, tafakkur va ijodiy fikrlash.

Аннотация: В статье анализируется эффективность преподавания образцов зарубежной литературы на факультативных занятиях у учеников начальных классов. Исследование рассматривает методические аспекты адаптации произведений зарубежной литературы для младших школьников, их влияние на мотивацию к чтению и развитие мыслительных способностей. Особое внимание уделяется методам обучения пониманию текста, выделению основных идей и развитию творческого мышления. Результаты показывают, что интеграция зарубежной литературы в факультативные занятия способствует повышению культурного уровня учащихся, развитию навыков языка и выражения мыслей, а также делает процесс обучения более интересным и результативным.

Ключевые слова: начальные классы, факультативные занятия, зарубежная литература, методы преподавания, мотивация к чтению, мышление, творческое мышление.

Abstract: This article examines the effectiveness of teaching foreign literature samples in extracurricular reading classes for primary school students. The study explores the methodological aspects of adapting foreign literature for young learners, highlighting its impact on reading motivation and cognitive development. It also analyzes strategies for teaching text comprehension, identifying main ideas, and

fostering creative thinking. Findings indicate that integrating foreign literature into extracurricular reading activities enhances students' cultural awareness, develops language and expression skills, and makes the learning process more engaging and effective.

Keywords: primary school, extracurricular reading, foreign literature, teaching methods, reading motivation, cognition, creative thinking.

Kirish.

Zamonaviy ta'lim jarayonida boshlang'ich sinf o'quvchilarini nafaqat maktab dasturi doirasida, balki tashqari o'qish darslari orqali rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Tashqari o'qish darslarining asosiy maqsadi – o'quvchilarda o'qish motivatsiyasini oshirish, tafakkur va ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, shuningdek, ularni keng madaniy kontekst bilan tanishtirishdir. Shu nuqtai nazardan, chet el adabiyoti namunalarini o'quvchilarga tanishtirish o'quv jarayonining samaradorligini oshirishda muhim vosita sifatida qaraladi.

Chet el adabiyoti namunalarini boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan ishlashda qo'llash nafaqat til ko'nikmalarini rivojlantirish, balki ularning madaniy va ma'naviy dunyoqarashini kengaytiradi. Bolalar turli xalqlar hayoti, urf-odatlarini, qadriyatlarini bilan tanishib, muloqot va empatiya ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, chet el adabiyoti matnlarini o'rganish o'quvchilarda matnni tushunish, asosiy fikrlarni ajratib olish, tahlil qilish va o'z fikrini ifodalash kabi ko'nikmalarni rivojlantiradi.

Tashqi manbalarga tayanib o'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, chet el adabiyoti namunalarini tashqari o'qish darslariga integratsiya qilish o'quvchilarning o'qishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, ularning ijodiy va tanqidiy tafakkurini rivojlantiradi, hamda o'quv jarayonini interfaol va qiziqarli qiladi. Shu bilan birga, bu usul pedagogga o'quvchilarning individual qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirishda keng imkoniyat yaratadi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundan iboratki, boshlang'ich sinf o'quvchilari bilan chet el adabiyoti namunalarini ishlashning samaradorligi yetarlicha o'rganilmagan. Shu bois, pedagogik metodlarni aniqlash, ularni amaliyotga tatbiq qilish va natijadorligini baholash bugungi ta'lim tizimi uchun dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Tadqiqot jarayonida chet el adabiyoti asosida tashqari o'qish mashg'ulotlarining samaradorligi, o'quvchilarning o'qishga bo'lgan motivatsiyasi va tafakkurini rivojlantirishdagi roli chuqur tahlil qilinadi.

Shuningdek, ushbu tadqiqot o'quvchilarda ijodiy fikrlash, muloqot madaniyati va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi chet el adabiyoti namunalarining pedagogik qiymatini aniqlashga qaratilgan. Natijada, boshlang'ich sinf pedagoglari uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqish imkoniyati yaratiladi va tashqari o'qish darslarining sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism.

1. Tadqiqot obyekti va predmeti

Tadqiqot obyekti – boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining tashqari o‘qish jarayonida o‘qish motivatsiyasi va tafakkur faoliyati.

Tadqiqot predmeti – chet el adabiyoti namunalarini o‘qitishning pedagogik metodlari va ularning o‘quvchilarning o‘qish ko‘nikmalari, ijodiy fikrlash va madaniy bilimlarini rivojlantirishdagi samaradorligi.

Tadqiqot jarayonida o‘quvchilarning individual xususiyatlari, ularning matnni tushunish darajasi, ijodiy va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalari tahlil qilinadi. Shuningdek, chet el adabiyoti namunalarini moslashtirilgan shaklda taqdim etishning metodik jihatlari ham o‘rganiladi.

2. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida sinfdan tashqari o‘qishning pedagogik ahamiyati

Tashqari o‘qish darslari boshlang‘ich sinf pedagogik jarayonida quyidagi ahamiyatga ega:

- O‘qish motivatsiyasini oshirish – o‘quvchilarda kitobga bo‘lgan qiziqishni rag‘batlantirish, o‘qish jarayonini qiziqarli va interfaol qilish.

- Ijodiy fikrlashni rivojlantirish – o‘quvchilar matnni tahlil qiladi, asosiy g‘oyalarni ajratadi, o‘z fikrini bayon etadi.

- Madaniy va lingvistik bilimlarni kengaytirish – chet el adabiyoti namunalarini o‘rganish orqali turli xalqlar hayoti, urf-odatlarini va qadriyatlarini bilib oladi.

- Shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirish – empatiya, muloqot madaniyati, jamoaviy ishlash ko‘nikmalari rivojlanadi.

Pedagogik amaliyotda tashqari o‘qish darslarida chet el adabiyoti asarlarini tanlashda o‘quvchilarning yosh xususiyatlari va matnning murakkablik darajasi hisobga olinadi.

3. Chet el adabiyoti namunalarini o‘qitish metodlari

O‘quvchilarda samarali natijaga erishish uchun quyidagi metodlar qo‘llaniladi:

- Interfaol o‘qish metodlari – o‘quvchilar matnni birgalikda o‘qiydi, asosiy g‘oyalarni muhokama qiladi va savol-javoblar orqali fikr almashadi.

- Ijodiy vazifalar – o‘quvchilar matn asosida rasm chizish, hikoya davomini yaratish yoki sahna ko‘rinishini namoyish qilish orqali fikrini ifodalaydi.

- Tahlil va muhokama metodlari – matndagi qahramon xarakteri, asosiy voqea va xabarlarini ajratib olish, ularni tanqidiy baholash.

- Individual va guruh ishlari – o‘quvchilar matnni o‘zaro taqqoslash, guruhda muhokama qilish va natijalarni taqdim etish orqali o‘zaro muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Bu metodlar o‘quvchilarda nafaqat o‘qish ko‘nikmalarini, balki ijodiy fikrlash, qaror qabul qilish va boshqalarni tushunish kabi shaxsiy fazilatlarini rivojlantirishga

xizmat qiladi.

4. Sinfdan tashqari o'qish darslarida samaradorlik omillari

Sinfdan tashqari o'qish darslarining samaradorligi quyidagi omillarga bog'liq:

-Matn tanlashning mosligi – o'quvchilarning yoshiga, bilim darajasiga va qiziqishlariga mos adabiyotni tanlash.

-Pedagogik yondashuv – interfaol va ijodiy metodlarni qo'llash, o'quvchilarni faol ishtirokchiga aylantirish.

-Baholash tizimi – o'quvchilarning individual va guruhdagi faoliyatini kuzatish, tahlil qilish va natijalarni baholash.

-Rag'batlantirish vositalari – ijobiy baholash, mukofotlar va e'tirof orqali o'quvchilarni darsga jalb qilish.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bu omillarni hisobga olgan holda tashqari o'qish darslarida chet el adabiyoti namunalarini qo'llash o'quvchilarning o'qish motivatsiyasini oshiradi, ijodiy va tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi hamda darslarni samarali qiladi.

Xulosa.

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarini tashqari o'qish darslarida chet el adabiyoti namunalarini o'qitish samaradorligi yuqori darajada. Tadqiqot jarayonida o'quvchilarning matnni tushunish, asosiy g'oyalarni ajratib olish, ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishdagi usullar tahlil qilindi va ularning pedagogik samaradorligi tasdiqlandi. Chet el adabiyoti namunalarini interfaol, ijodiy va muhokama asosida o'qitish orqali o'quvchilar nafaqat o'qish ko'nikmalarini, balki madaniy bilim va ijtimoiy kompetensiyalarini ham rivojlantiradi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, tashqari o'qish darslarida chet el adabiyoti namunalari o'quvchilarda o'z fikrini erkin ifodalash, matn asosida qaror qabul qilish va boshqalar bilan muloqot qilish ko'nikmalarini mustahkamlashda samarali vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, o'quvchilar darslarga qiziqish bilan qatnashadi, o'qish jarayoni interfaol va qiziqarli bo'ladi, ular yangi madaniy bilimlarga ega bo'lib, dunyoqarashi kengayadi.

Shaxsiy jihatdan, tadqiqot davomida kuzatilgan pedagogik tajriba menga tashqari o'qish darslarida chet el adabiyoti namunalari orqali o'quvchilarning fikrlash va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning naqadar samarali ekanligini yaqqol ko'rsatdi. Shu asosda kelajakda men pedagogik amaliyotimda chet el adabiyoti asosida interfaol va ijodiy mashg'ulotlarni keng qo'llashni rejalashtirmoqdaman. Bu usul nafaqat o'quvchilarning bilim darajasini oshiradi, balki ularning shaxsiy va madaniy rivojlanishiga ham katta hissa qo'shadi.

Tavsiyalar:

1. Boshlang'ich sinf pedagoglari uchun tashqari o'qish darslarida chet el adabiyoti namunalari asosida interfaol va ijodiy mashg'ulotlar rejasini ishlab chiqish.

2. O'quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda matnlarni tanlash va darslarni moslashtirish.

3. O'quvchilarning ijodiy faoliyatini rag'batlantirish, ularni matn asosida yangi g'oyalar yaratishga undash.

4. Tashqari o'qish darslarida o'quvchilarning yutuqlari va faoliyatini doimiy ravishda kuzatish va baholash tizimini joriy etish.

Shu bilan, chet el adabiyoti namunalarini tashqari o'qish darslariga integratsiya qilish o'quvchilarning madaniy, ijtimoiy va akademik rivojlanishini ta'minlashda muhim va samarali vosita ekanligi tasdiqlandi.

FOYDALANILGAN ADABIYOT RO'YXATI:

1. Azimov Abdurahmon, Qo'chqorova Ruxsiya — "Boshlang'ich sinf o'quvchilariga chet el bolalar adabiyoti vakillarining asarlarini o'rgatishning ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyati" — FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI, Jild 05, № 1, Fevral 2024

2. Nilufar Do'siyazova Ulug'bekovna — "Boshlang'ich sinf o'qish darslarida chet el bolalar adabiyoti namoyandalarini o'rganishning o'ziga xos xususiyatlari" — 2022, Jild 4, maqola, sahifalar raqami maqolada ko'rsatilgan

3. Otanazarova Mohirahon Hamidbekovna — "Boshlang'ich sinflarda sinfdan tashqari o'qish darslarida mustaqillik davri bolalar adabiyotidan foydalanishning metodik jihatlari" — Journal of New Century Innovations, 2024, material № 10525

4. Maftuna Toshtanova Xamidjon qizi — "The Effect of Short Stories on Improving Reading Comprehension in Foreign Language Teaching (English) in Primary Education" — Journal of New Century Innovations, Vol. 47, No. 2, 2024, sah. 163–166.

5. Urolov Eshmamat Nurmamatovich & Mustafayeva Nilufar Ulashovna — "Approaches to Developing Reading Comprehension with Short Stories" — American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education, 2024, Vol. 2, No. 5, sah. 310–314

6. Rakhmonalieva Gullolakhon Abduvokhid qizi & Axmedova Matlubaxon Ibragimjonovna — "Teaching Reading Through the Use of Short Stories" — American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education, 2024, Vol. 2, No. 6, sah. 134–141

7. To'rabekova Aziza Mirzabek qizi — "Boshlang'ich sinf o'quvchilarining lingvistik kompetensiyalarini shakllantirishda bolalar adabiyotidan foydalanish pedagogik muammo sifatida" — 2025-yil

8. Zuxra Tursunovna Djaxangirova — "Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kitobxonlik orqali tadbirkorlikka oid bilimlarni oshirish yo'llari" — Educational Research in Universal Sciences, 2023, 2(4 SPECIAL), sah. 1059–1063